

ŞEYHU'L KURRA HAFİZ RAMAZAN PAKDİL VE KIRAAT İLMİNE KATKILARI SHEIKH AL-QURRA HAFİZ RAMAZAN PAKDİL AND HIS CONTRIBUTIONS TO THE SCIENCE OF QIRAAT

ŞEYMA DEMİREL

YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİ
YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
seyma.erdogan@outlook.com

Öz:

Kıraat ilminin en temel hedefi, teknik tarifi ile, harflerin mahreçlerine riayet edilerek Kur'an'ın en güzel şekilde okunmasını sağlamaktır. Her asırda kıraat ilmi ile uğraşan ilim adamları olmuştur. Tarih, ömrünü ilme, öğrenci yetiştirmeye ve yaşadığı topluma faydalı olmaya adanmış kişilere şahittir. Bahsettiğimiz bu önemli şahsiyetlerden biri de Şeyhu'l Kurra Hafız Ramazan Pakdil'dir.

Kur'an-ı Kerim eğitimine yıllarını vermiş Ramazan Pakdil'in hayatı, ilmi şahsiyeti, almış olduğu eğitimleri, hocaları ve güncel çalışmalarına yer verdiğimiz araştırmada kendisinin kıraat ilmi eğitiminde bulunduğu konumu ve katkılarını inceleyeceğiz. Ramazan Pakdil'in Kıraat alanında yapmış olduğu çalışma ve hizmetlerin yanı sıra, Kur'an-ı Kerim eğitimindeki tavsiyeleri, tecvid ilmindeki kayımlı görüşleri ve Talim, Tecvid ve Kıraat isimli eserinin içeriği, nasıl yazıldığı araştırmamızın ana eksenini oluşturmaktadır. Talim, Tecvid ve Kıraat isimli eseri Türkiye ölçeğinde Kur'an-ı Kerim, tecvid ve kıraat eğitimine dair çok önemli bir kaynak değeri taşımaktadır. Diğer taraftan birtakım zorluklar içinde kendi çabası ile hocalardan Kur'an-ı Kerim eğitimi almış olan Ramazan Pakdil birçok öğrenci yetiştirmiştir. Öğrenmeyi ve öğretmeyi vazife edinmiş olan Ramazan Pakdil sağlık sebeplerinden dolayı emekli olmasına rağmen bu alanda hizmet vermeyi bırakmamıştır. Araştırmamızda aynı zamanda Ramazan Pakdil'in yetiştirmiş olduğu öğrencilerinden kendisi ile ilgili anılarına yer vererek, ders işleyiş usulü, talim-tecvid ve kıraat ilmi eğitim ve öğretimindeki yeri ele alınmıştır.

Bu makalemizin temel gayesi, ülkemizde kıraat alanında iz bırakmış bir kıraat aliminin, kıraat ilmi eğitimindeki yeri ve önemini ortaya koymak ve bu alanda daha detaylı çalışma yapacak olanlara da bir katkıda bulunmaktır.

Anahtar kelimeler: Ramazan Pakdil, Tecvid, Kıraat, Kıraat İlminin Eğitimi, Şeyhu'l Kurra.

Abstract:

The most basic goal of the science of recitation is to ensure that the Qur'an is read in the best way, with its technical description, respecting the origins of the letters. In every century, there have been scholars dealing with the science of recitation. History bears witness to people who dedicate their lives to science, to raising students and to be beneficial to the society they live in. One of these important personalities we are talking about is Sheikhul Kurra Hafiz Ramazan Pakdil.

We will examine the position and contributions of Ramazan Pakdil, who has spent years studying the Qur'an, in the study of the life, scientific personality, trainings, teachers and current studies of Ramazan Pakdil. In addition to the studies and services that Ramazan Pakdil has done in the field of Recitation, his recommendations in the education of the Qur'an, his valuable views on the science of tajvid, and the content of his work called Talim, Tajvid and Recitation form the main axis of our research. His work, Talim, Tajvid and Recitation, has a very important resource value on the Qur'an, tajvid and recitation education in Turkey. On the other hand, Ramazan Pakdil, who received Quran education from the teachers with his own efforts in some difficulties, trained many students. Ramazan Pakdil, who has taken the task of learning and teaching, has not stopped serving in this field despite his retirement due to health reasons. In our research, Ramadan Pakdil's place in the teaching method, training-tecvid and recitation science education and training was discussed by giving place to the memories of his students from his students.

The main purpose of this article is to reveal the place and importance of a recitation scholar who has left a mark in the field of recitation in our country and to contribute to those who will do more detailed studies in this field.

Keywords: Ramazan Pakdil, Tajweed, Qiraat, Education of the Science of Qiraat, Sheikh al-Qurra.

MAKALE TÜRÜ ARTICLE TYPE	GELİŞ TARİHİ RECEIVED	KABUL TARİHİ ACCEPTED	YAYIN TARİHİ PUBLISHED	ORCID NUMARASI ORCID NUMBER
Araştırma Makalesi/Research Article	04.07.2023	03.08.2023	31.12.2023	0009-0003-5882-6040

İNTİHAL/PLAGIARISM

DOI NUMARASI/DOI NUMBER

Bu makale intihal tarama programıyla taranmıştır.
This article has been scanned via a plagiarism software.

ATIF/CITE AS

Demirel, Şeyma. "Şeyhu'l Kurra Hafız Ramazan Pakdil ve Kıraat İlmine Katkıları / Sheikh al-Qurra Hafiz Ramazan Pakdil and His Contributions to the Science of Qiraat". *ilahiyat II* (Aralık/December 2023): 81-93.

GİRİŞ

Kırâat ilmi Kur'an-ı Kerim'in hâmilîğini konu edinen bir ilimdir.¹ Diğer İslam bilim dalları içerisinde ise en üstüdür. Çünkü kırâat ilmi diğer ilimlere kaynaklık eder. Kur'an etrafında oluşan bütün ilimler bir şekilde kırâatten istifade eder ve onun vecihlerini referans gösterir. Bir diğer ifade ile kırâat ilmi, tefsirden fıkha, kelamdan tarihe kadar tüm diğer İslami disiplinlerin ele aldığı konularda yeri geldiği zaman kaynaklık etmekte ve alana ait konularda zenginlik katabilmektedir.

Sözlükte kırâat (القراءة) kelimesi masdar olarak “okumak, tilavet etmek, telaffuz etmek” anlamında kullanılır.² İsim olarak ise “Okumalar/okuyuşlar” demektir.³ Bir diğer ifade ile “sesli veya sessiz, nağmeli veya nağmesiz okuma, tilavet etme” anlamındadır.⁴ Lügat kavramı olarak kırâat “Herhangi bir kelime üzerinde med, kasr, hareke, sükûn, nokta ve irab bakımından meydana gelen değişikliklerdir” şeklinde tanımlanmıştır.⁵

Kırâat ilminin tarifini yaparken kurrâ çok sayıda ve birbirinden farklı tarifler vermiştir. Ulema tarafından ittifak edilen tanımlardan birisi İbnü'l Cezerî (ö.1429) 'ye aittir. Bu imamın tanımı şöyledir: “Kur'ân kelimelerinin edâ keyfiyetini ve bu kelimelerdeki ihtilafı, râvîlerine nispet ederek bildiren bir ilimdir.” şeklinde tanımlar.⁶ Çağdaş alimlerden Salim Muhaysın 'ın tanımı ise “Kur'ân kelimelerindeki edâ keyfiyetini tahfif, teşdit gibi ihtilaf yönleriyle; kırâat vecihlerinde bulunan vahiy lafızlarında, nakledene naklettiği şeyi dayandırarak oluşan ihtilaf yönlerini konu alan ilim” şeklindedir.⁷

Kırâat ilmi, konumu dolayısı ile Kur'an-ı Kerim ile ilgilenen ilim dallarının başında yer alır. Önceki satırlarda ifade ettiğimiz gibi başta tefsir ilmi olmak üzere birçok ilme kaynaklık edecek bir genişliğe sahiptir. Son derece önemli bir yeri olan kırâat ilminin konusu; Kur'an-ı Kerim'in Hz. Muhammed (s.a.v)'e talim buyrulan farklı okunmuş şekilleridir. Bu kutlu ilmin gayesi ise kişilere mütevatir ve meşhur kırâatleri öğrenme, muhafaza etme ve okuyabilme melekesini kazandırmaktır.⁸

Genel anlamda ifade etmiş olduğumuz kıraat ilmi, doğuşu Kur'an-ın nâzil edildiği döneme dayanan bir ilimdir. Peygamberimiz (s.a.v)'in Mekke'nin Kureyş kabilesine mensup olmasına mukâbil Kur'an ayetleri başlangıçta Efendimiz (s.a.v)'e Kureyş lehçesi üzerine iniyordu. Ancak kabileler arasında Arapça ortak bir dil olsa da kültür, dil ve ifade tarzı, lehçe ve şive yönünden farklılıklar bulunmaktaydı. Bu farklılıklardan dolayı Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in Kureyş lehçesi üzerine indirilen Kur'an ayetlerini, bütün insanların anlayıp uygulayabileceğine dair endişesi bulunmaktaydı. Nakledilen hadisi şerifler ile Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in endişesi daha da iyi anlaşılmalıdır. Bu konuda meşhur hadislerden birisi şu şekilde bizlere ulaşmıştır:

¹ Kudat, Aydın. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları*, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara 2021.

² İbn Manzûr, Muhammed b. Mukrem, *Lisânu'l-Arab*, Dâru's-Sadr, Lübnan, ts., I.130; er-Rağîb, Hüseyin b. Muhammed el-İsfehânî, *el-Müfredât fi Garîbi'l-Kur'ân*, Şeriketu Mektebetu ve Matbaatu Mustafael-Bâbî el-Halebî, Mısır,1961/1381, s. 401-402; Dimyâtî, Ahmed b. Muhammed, *İthâfu Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırâati'l-Arbe'ate Aşere*, (tahk. Şaban Muhammed İsmail), Mektebu'l- Külliyyâti'l-Ezheriyye, Beyrut, 1987/1407, (I-II), 1.67 vd.; ez-Zürkânî, Muhammed Abdî'l-Azîm, *Menâhilu'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Daru'l-Kitâbu'l-Arabî, Beyrut, 1995/1415. s.336; Yüksel, Ali Osman, *İbnu'l-Cezerî ve Tayyibetu'n-Neşr*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 29; Karaçam, İsmail, *Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri ve Mütevatir Kırâatların Yorum Farklılıklarına Etkisi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996, 73.

³ Yüksel, Ali Osman. *Kırâat-ı Aşere*, Ş.İ.A, III. 356.

⁴ Pakdîl, Ramazan. *Ta'lim Tecvid ve Kırâat*, İFAV, İstanbul 2020, 450

⁵ Zürkânî, Muhammed Abdülazîm. *Menâhilu'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'an*, Dâru'l-Ma'rîfe, Beyrut, 2005, I,

s. 362-364; Birişik, Abdülhamit. *Kırâat Tarihi*, 21. Karaçam, İsmail, *Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri*, 73.

⁶ İbnu'l-Cezerî, Muhammed b. Muhammed, *Müncidü'l-Mukri'in ve Mürsidü't-Tâlibîn*, tah. Abdulhayy Feremâvî, Mektebetü Cumhuriyeti Mısır, Kahire, 1398/1977, 61; ez-Zürkânî, *Menâhil*, I.336; Karaçam, İsmail, *Kur'ân-ı Kerim'in Nüzûlü ve Kırâati*, Nedve Yayınları, Konya, 1981, 73.

⁷ Muhaysın, Muhammed Salim. *Fî Rihâbi'l-Kur'ân*, Kahire,1980/1400, I.208.

⁸ Pakdîl, Ramazan. *Ta'lim Tecvid ve Kırâat*, İFAV, İstanbul 2020, 450.

Ubey b. Ka'b (r.a.)'dan rivayet ile; "Rasulullah (s.a.v) Cebrail'e: 'Ey Cibril! Ben ümmi bir kavme gönderildim. Bunların arasında yaşlı kadınlar, ihtiyar erkekler, çocuklar, hiç kitap okumayan adamlar var' dedi ve bu durumu çeşitli zamanlarda Cebrail (a.s)'a tekrarladığı bilinmektedir. Aynı konu üzerine bir başka hadisi şerif de İbn Abbas (r.)'dan rivayet ile sahih hadis kaynaklarında geçen hadisi şeriftir. Rasulullah (s.a.v) buyurdu ki: 'Cibril bana (Kur'an'ı) bir harf üzere okuttu. Ben yedi harfe varıncaya kadar arttırılmasında ısrar ettim.'⁹

Kırâat literatüründe yer alan "Ahrufu's-Seb'a" yani yedi harfle Kur'an-ı Kerim'i okuma müsaadesi, Peygamber (sav)'e Allah-u Teala tarafından verildiği bilinmektedir.¹⁰ "Ahruf", harfin çoğuludur. Lügatte bir şeyin ucu, kenarı, hece harflerinin her biri manalarının yanı sıra vech, mana, kırâat gibi anlamlara da gelmektedir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere "Ahrufu's-Seb'a" Kur'an-ı Kerim'in nazil olduğu yedi harf demektir.¹¹

Kur'an-ı Kerim'in yedi harf üzere okunmasına izin verilmesi, Kur'an'ı Kerim'i isteyen istediği şekilde hiçbir kaynağa bağlı olmaksızın okuyabileceği anlamına gelmemektedir. Öncelikle kırâatin Hz. Peygamber (s.a.v)'den sadır olması gerekir. Kureyş lehçesi dışındaki bir okuyuşun Arap dili gramerinin dışına çıkmaması, manayı değiştirmemesi gerekmekte ve bütün bunların da Hz. Peygamber (s.a.v)'den sahih bir isnadla rivayet edilmiş olması gerekmektedir.

Kur'an'ın yedi harf üzere indirilmiş olması Allah'ın kullarına sunmuş olduğu bir çeşitlilik, kolaylık ve rahmettir. Konu ile ilgili birçok hadis bulunmakta ve yaygın olarak kırka yakın görüş bulunduğu bilinenler arasındadır.¹² Bu hadislerin içeriği incelendiğinde, yedi harf üzere okumanın asli bir hüküm olmadığı ancak bir ruhsat olduğu görülmektedir. Ruhsatın sadece okuma ile ilgili olduğunu anlamak mümkündür. Buna binaen ortaya çıkan farklı vecihlerin mana ve hüküm açısından önemli bir değişikliğe yol açmadığı, oluşturduğu çeşitlilik ile anlamda zenginlik ve insanlara kolaylık sağladığı bir gerçektir.

Kırâat ilminin Hz. Muhammed (s.a.v) döneminden başlayarak devam etmiş olmasından dolayı yedi harf kavramı da o dönemden itibaren sahih olarak günümüze ulaşmıştır. Nazil olan ayetler Hz. Muhammed (s.a.v)'in himayesinde farklı biçimlerde okunmuştur. İslami ilimlerin içerisinde yer alan kırâat ilmi Kur'an-ı Kerim'in inmesi ile başlamıştır. Peygamber Efendimiz (s.a.v)'e nazil olan ayetleri kendisi büyük bir özen ve özveri ile ashabına öğretmiştir. Ashabı ise O'nun okumasına şahit olarak ya da ondan bizzat aldığı şekli ile bu okuma şekillerini nakletmişlerdir.

İslamiyet'in yayılması ile birlikte Peygamber (sav)'den öğrenilen Kur'an ayetleri sahabe tarafından farklı coğrafyalara ulaşmıştır. Medine, Mekke, Basra, Kûfe gibi şehirlerde yoğunlaşmış olan kırâat ilmi fetihler sonucu Endülüs, Kuzey Afrika, Mısır, Anadolu ve Orta Asya'ya kadar yayılma göstermiştir.¹³ İlk zamanlar hafız olanlar ve kırâat imamı tarafından sözlü olarak aktarılan kırâatler, zaman içerisinde eserlerde yer almış ve ortaya çıkacak disiplinsizliğin ve muhtemele karışıklığın önüne geçilmiştir.

Kırâat ilmi doğuşundan itibaren hız kesmeden gelişmeye ve bu alanda alimler vermeye devam eden bir ilimdir. Doğuşu ile gelişmeye ve farklı coğrafyalara yayılmaya başlayan kırâat ilminin gelişim dönemi eserlerde; Hicri I. Asır yani Hz. Peygamber (s.a.v) dönemi, Hz. Ebu Bekir (r.a) dönemi, Hz. Osman (s.a.v) Dönemi ve sonrası olarak incelenmiştir.¹⁴ Devamında ise Tabiin

⁹ Buhârî. *El-Câmiu's-Sahih*, Fezâilü'l Kur'an, 5.

¹⁰ "Bu Kur'an yedi harf üzere indirildi. Bunlardan hangisi kolayınıza gelirse onu okuyunuz." Zerkeşi, el-Bürhân, I.

¹¹ Bkz. İtr, Hüseyin Ziyauddîn. *el-Ahrufu's-Seb'a ve Menziletu'l-Kırâati minhâ*, Dâru'l-Beşâiru'l-İslâmiyye, 1988/1409, s.117v.d; Şahin, Abdusabur, *el-Ahrufu's-Seb'a*, (çev. Tayyar Altıkulaç) Diyanet Dergisi, Cilt, XII. Sayı: 1-2-3 1973 s.11 vd./ 67 vd./131 vd. Karaçam, *Kur'an-ı Kerim'in Nüzûlü ve Kırâati*, 38-39; Çetin Abdurrahman, *Kur'an'ın İndirildiği Yedi Harf*, İslami Araştırmalar, Sayı:3, Ocak-1987, 73.

¹² Aydın, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Ders Notları, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara 2021.

¹³ Birışık, Abdülhamit. *Kıraat*, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 25, (Ankara: 2022), 425-432.

¹⁴ Bkz. Pakdil. *Ta'lim Tecvid Kıraat*, 460; Ünal Mehmet, *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rolü*, 38.

döneminde kıraat ilmi eğitiminde ashabın izinden giden kâriilerin sayısı daha da çoğalarak devam etmiştir.¹⁵

Oluşan gelişmeler neticesinde fem-i muhsin¹⁶ ile şifahi olarak nakledilen kırâat ilmi eserlerde de kayıt altına tutulmaya başlanması ile İslam coğrafyası üzerinde hızla yayılmaya başlamıştır. Osmanlı Döneminde Türkler arasında kırâat ilminin devamlı olarak okutulduğu bilinmekte ise de İbnu'l-Cezeri'nin 798 Hicri (1395 M.) senesinde Yıldırım Bayezid (805/1402) yıllarında Bursa'ya gelişi ile resmi olarak kırâat ilminde büyük bir adım olmuştur.¹⁷ Orada bulunduğu önemlerde yazmış olduğu "en-Neşr", "Tayyibe" ve "et-Tahbir" isimli eserler bu kutlu ilmin en kıymetli eserlerindedir.

Tarihe baktığımızda Türkler Müslümanlığı kabulünden itibaren Kur'an hizmetini bir şeref bilmişler ve hep bu şuur ile yaşamışlardır. Şartlar ne olursa olsun Kur'an ve kıraat hizmetinden geri durmamış ve bu silsilenin sağlam şekilde günümüze ulaşmasını sağlamışlardır. Bu halkanın devamını sağlayan birçok alim yetişmiş ve ilmin devamlılığı süregelmiştir. Yapmış olduğumuz çalışmanın konusu da ülkemizde önde gelen kıraat alimlerinden olan Şeyhü'l Kurra Hafız Ramazan Pakdil Hoca Efendidir.

1. RAMAZAN PAKDİL'İN HAYATI VE İLMİ KİŞİLİĞİ

Şeyhü'l Kurrâ Hafız Ramazan Pakdil 1948 yılında Uşak'ın merkez Bağbaşı köyünde dünyaya gözleri açmıştır. Çiraklar sülalesine mensup olan büyük kırâat alimi Ramazan Pakdil Hoca Efendi'nin babasının ismi Osman, annesinin ismi Sultan'dır. Dünyaya gözlerini açtığı köyün aslı Yörük olmakla birlikte kendisi de bir Yörük çocuğudur. İki erkek ve bir kız olmak üzere üç kardeşidir.

İlmî eğitimlerine daha çok küçük yaşta başlayan Ramazan Pakdil Hoca Efendi, 1973 yılında 25 yaşında iken Rabia Hanım ile izdivacı gerçekleşmiştir. Kur'an ilimleri ile meşgul olan ve mesleği de bu yönde olan Ramazan Hoca Efendi'nin evliliğin gerçekleştiği dönemde, eşi Rabia Hanım da kendisi ile aynı görevi ifa etmekte ve Erenköy Kız Kur'an Kursu'nda eğitim vermektedir. Şeyhü'l Kurrâ Ramazan Pakdil'in eşi Rabia Hanım'da hafizedir. Bu evlilikten üç kız, bir erkek olmak üzere dört evladı olmuştur.

İlk tahsilini ve ilk hatmini 1960 yılının ihtilal günlerinde köyünde tamamlamıştır. 1961-1965 yılları arasında Uşak Kur'an Kursunda 4 yılda hafızlığını bitirmiş ve has dönemini tamamlamıştır. Hafızlık yaptığı bu dört sene esnasında yaz ayları köy işlerinde ailesine yardımcı olmuş, kış döneminde ise Uşak'ta bulunmuştur.

1965-1966 yıllarında İmam Hatip eğitimi almak için İzmir'e gitmiş, orada Kestane Pazarı imtihanlarına girmiş ve kazanmıştır. 1970 yılına kadar orada bir sene hazırlık eğitimi alan Ramazan Pakdil İmam-Hatip orta kısım imtihanlarını dışarıdan vermiştir. Böylelikle 1970-1971 yıllarında İzmir İ.H. L'de 5. Sınıftan devam etmiştir. Bu arada imamlık imtihanına girerek sınavda başarılı olmuş ve 23 yaşında ilk görev yeri olan İzmir Karşıyaka İstasyon Mescidinde imam olarak görevini ifa etmiştir.

1970-1973 ders yılında kırâat okuma merakı için kaplamıştır. Daha küçük yaşta ilim aşkı ile yanan büyük alim 24 yaşında iken bu merak ve gaye ile okulunu ve görevini İstanbul'a naklettirmiş ve yeni bir ilim yolculuğuna kapıları aralamıştır. Takvim yaprakları 15 Aralık 1972'yi gösterirken kendisi İstanbul'a gelmiştir. O dönemler İstanbul'da tek olarak bulunan Çarşamba-Draman İ.H.L okulunun son sınıfından eğitim hayatına kaldığı yerden devam etmiştir. Eğitim hayatının bu

¹⁵ Ünal, Mehmet. *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rolü*, Çelik Yayınevi, İstanbul-2019, 55.

¹⁶ Fem-i Muhsin; 'iyi bir Kur'an-ı Kerim eğitimi almış, Kur'an okuma yönünden ağız düzgün, yanlış okumayan, usulüne uygun doğru ve güzel okuyan kimseye' denir.

¹⁷ Alemdar, Yusuf. *Osmanlı'da Dâru'l-Kurrâ Müessesesi ve Kıraat Öğretimi*. (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003), 553.

yılında kendisi ile aynı dönem ve farklı şubede, Türkiye Cumhuriyeti Devleti Başkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan Bey'de ilim tahsili almaktadır.

Kırâat okuma isteği üzerine çıkmış olduğu bu yolculukta İzmir'de yapmakta olduğu görevine, İstanbul Kadıköy Müftülüğü'ne bağlı Kireçhane Camii'nde devam etmiştir. Görev ile okulunu beraber yürüten Ramazan Pakdil Hoca Efendi, 1973 yılında Bayezid Camii baş imamı Reisül Kurrâ Abdurrahman Gürses Hoca ile tanışmıştır. Eğitimlerini tamamlamasının ardından icazetini alması ile, kırk sene boyunca ilm-i kırâat okuttuğu ve yöresinde kırâat okutan en kıdemli kurrâ hafız olduğu için kendisine Şeyhül Kurrâ unvanı verilmiştir.¹⁸

Ülkemizin kıymetli kurrâlarından olan Ramazan Pakdil Hoca Efendi'nin ilim hayatı oldukça yoğun ve zor şartlarda geçmesine rağmen O, azim ve disiplin ile bu zorlukları aşmış bir alimdir. O dönemin zorluğunu ve her şeye rağmen dilinden düşmeyen şükürünü kendi sözleri ile ifadesi şöyledir:

“Eğitim aldığım zamanın şartları zordu. Kendi yağımızla kavrulmaya çalıştık. Uşak'ta ilk olarak sekiz ay kadar rahmetli Emine halamın yanında kaldım. Yaz tatili dönüşü Uşak'ta Torlak Camii'nde altmış lira ücretle fahri müezzinlik yaptım. Bu ücretin kuruşunu harcamadan babama verirdim beni okutsun diye. Kendim ufak-tefek zuhuratla idare ederdim. Açlık susuzluk üst baş bakımından da köyden ailemizden destek alırdım. Çevreden de desteklerlerdi. Üçüncü etap yaz tatili dönüşü hıfız takviyesinde önce bir müddet Kur'an Kursunun yatılı kısmında kaldım. Sonra Çakaloz Camii müezzinliği açıldı ve bir müddet de o camide fahri müezzin olarak Sadık hocamla birlikte vazife yaptım. Ondan sonra 1965 yılında Kestane pazarına girdim. Allah razı olsun Kestane pazarının büyük destek ve himayesini gördüm. Onun için Kestane pazarına ikinci aile ocağım olarak bakarım. 1970'ten itibaren de resmen imam oldum. Biraz daha elimiz genişledi. Allah devletimize ve milletimize zeval vermesin.”¹⁹

1.1. KIRÂAT ALANINDA ALDIĞI EĞİTİMLER, HOCALARI VE ÇALIŞMA HAYATI

Ramazan Pakdil'in, Reisül Kurrâ Abdurrahman Gürses Hoca ile tanışmasıyla birlikte merak ettiği ve büyük ilgi duyduğu kırâat alanında ilmi eğitimleri başlamıştır. Bir müddet talim ve tashih-i huruf dersi almıştır. 1973 yılı ağustos ayında Abdurrahman Gürses Hoca Efendi'den kırâat-ı aşere dersleri almaya başlamıştır. 1973-1977 yılları arasında Yüksek İslam Enstitüsü'nün yanında aşere ilmini hocası Abdurrahman Gürses ile okumuş ve 1977 yılında ikisini beraber bitirerek ilim hayatında güzel başarılarla imza atmıştır.

Hocasının tavsiyesi ve tezkiyesi ile aşere bitirme imtihanları için Haseki Eğitim Merkezi Kırâat Kursu'na müracaat eden Ramazan Pakdil belirli şartlar sonucunda kabul edilmiş ve oradaki ilim hayatına başlamıştır. İmtihanlarını kazanarak takrib ilmini Haseki'nin ilk kırâat bölümü öğrencileri ile 1979 senesi temmuz ayında bitirerek hocası tarafında kırâat icazeti, Diyanet İşleri Başkanı'ndan da kursu bitirdiğine dair sertifikası almıştır.²⁰

Eğitim hayatı boyunca dönemin büyük hocalarından eğitim alan ve başarısı, azmi ile güzel yerlere gelen ülkemizin Şeyhül Kurrâ hafızlarından birisi olan muhterem Ramazan Pakdil Hoca Efendi, 1980 yılında Haseki'nin ikinci devriyesinde mezkûr ilmi şerifi okutmak üzere görevlendirilmiştir. Kendileri 1992 yılına kadar çift vazife yapmıştır. Bazı camilerde ve Erenköy Kursunda kadrolu hocalık ve imamlık yaparken görevlendirme ile de Haseki'de kırâat hocalığı görevini yerine getirmiştir. Bu esnada 44 yaşlarında olan Ramazan Pakdil, çift görevin sorumluluğu ve meşguliyeti yordduğu için 1992-2002 yılları arasında imamlık görevini bırakmış ve sadece Haseki'de kırâat hocası olarak devam etmiştir. 2002 yılında, 54 yaşlarında iken bazı rahatsızlıklarından dolayı resmi olarak emekli olmuştur. Çok sevdiği ve bu yolda emek verdiği kırâat ilmini emekli olmasına

¹⁸ Pakdil, Ramazan. Kişisel Görüşme, (15 Mar 2021)

¹⁹ Pakdil. Kişisel Görüşme, (15 Mar 2021)

²⁰ Pakdil. Kişisel Görüşme, (15 Mar 2021)

rağmen tamamen bırakmamıştır. Gerek Diyanet İşleri Başkanlığının hoca efendiye bırakmak istememesi, gerek de kendisinin tamamen bırakmayı düşünmemesinden dolayıdır ki; bir taraftan tedavi olmuş, bir taraftan da haftada bir-iki gün Haseki Eğitim Merkezi'ndeki derslerine devam etmiştir.

Böylesine donanımlı ve başarılı bir eğitim hayatı olan ve kendisinden eğitim alabilmek için kapısı aşındırılan Ramazan Pakdil Hoca Efendi'ye bu esnada bazı kurslardan ve okullardan talim ve kırâat dersleri verilmesi hususunda teklifler gelmiştir. Gücü nispetinde hiçbir Kur'an eğitimi isteğini geri çevirmemiş ve bu tekliflere icabet etmiştir. Resmi olarak emekli olduktan sonra da eğitim vermeye devam eden Şeyhül Kurrâ Hafız Ramazan Pakdil Hoca Efendi 2017 senesinde vermiş olduğu bir röportajda mesleğine büyük bir sevgi ve emek ile devam ettiğini şu sözleri ile ifade etmiştir:

*"Haziran-Ekim arası tatile gireriz. Kış aylarında Pazar hariç her gün bir veya iki yerde dersim olur. Elhamdülillah haza min fadli Rabbi. Zor ve sıkıntılı bir hayattır. Ama ben alıştım zorluğundan bile haz alıyorum. Rabbim bu yolda öldürsün, şehiden huzuruna kabul etsin. Hesapsız 'geç kulum' dediklerinden etsin diye dua ediyorum. Okurlarımdan ve sevenlerimden de bu duaya 'Âmin' demelerini, bu fakire böyle dua etmelerini diliyorum."*²¹

Bir kişinin eğitim ve öğretiminde, hocalarının ilmî ve irfânî yapısı büyük bir önem arz etmektedir. Zira hoca denildiğinde kişiyi ilim, fikir ve inanç yönüyle şekillendirerek öğrenciyi rehber ve önder olan büyük bir şahsiyet akla gelmektedir. Talebenin kabiliyeti, zekâsı ve yeteneği noktasında onu belirli bir istikamet üzere teşvik edip yönlendirmede hocaların çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Ramazan Pakdil'de çocukluk döneminden itibaren Kur'an ilimleri başta olmak üzere eğitimleri için kıymetli hocalardan ders almış ve bu yolda azimli ve kararlı bir şekilde ilerlemiştir.

İlk eğitimini Uşak ilinin Bağbaşı köyünde köy hocaları olan Osman Hoca ve Ramazan Hoca'dan almıştır. Daha sonra Uşak Kur'an Kursunda H. Sadık Selçuk Şentürk ve Merhum Halil Bayram, Merhum Bekir Karancak hocalardan hafızlık, talim ve tecvid ilimleri üzerine eğitime devam etmiştir. Kurrâlık eğitimi üzerine çıkmış olduğu yolculuk sonrasında İzmir Kestane Pazarında Hisar Camii İmamı Keçeci Hafızdan ve Kestane pazarı imamı İbrahim Kılıç hocalardan hıfız takviyesi, Vehbi Çuhacı Hocadan da talim dersleri almıştır. İzmir İmam Hatip Lisesi'nde Dr. Mehmet Akif Sarı hocadan Kur'an-ı Kerim dersleri alan Şeyhül Kurrâ Ramazan Pakdil Hoca Efendi, İstanbul İmam Hatip Lisesinde ise Müzekka Gürbüz Hocadan dersler almıştır. Makalemizin temelini oluşturan ve kendisinin Şeyhül Kurrâ unvanı ile anılmasında eğitim hayatının baş mimarı olan Abdurrahman Gürses Hoca efendiden ise, 1973 yılında kırâat eğitimine başlamış ve bu eğitimi 1977 yılında tamamlamıştır.

1960 yıllarının ihtilal dönemlerinde ilk ilim tahsiline başlayıp en güzel şekilde tamamlamanın ardından yılların geçmesi ile emekli olsa bile hiç durmadan ve yorulmadan çalışmıştır. 2021 yılında tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınına rağmen çalışma hayatı yoğun bir şekilde etmiştir. Pandemi döneminde İstanbul Müftülüğünün Beyazıt Daru'l Kurrâ'sında başlattığı kırâat çalışmasında haftada iki gün bulunması esnasında muhterem hocamız ve bazı kıymetli arkadaşlarının Covid-19 salgınına yakalanmasıyla orada bulunan görevini sağlık sebebi dolayısı ile pandemi sorası uygun bir vakitte yapmak üzere ertelenmiştir.

Salgın döneminde dünya üzerinde her sahada sıkıntılar, aksamalar ve iptaller olmasıyla birlikte, eğitim-öğretim alanında bu durum fazlasıyla göze çarpmaktadır. Ramazan Pakdil Hoca Efendi çalışma hayatının bir bölümüne çağımızın yeni eğitim sistemi olan online eğitim ile devam etmektedir. Çalışmam esnasında kendisinden edindiğim bilgiler doğrultusunda, yaşamış olduğu

²¹ Pakdil. Kişisel Görüşme, (15 Mart 2021)

sağlık sıkıntılarına rağmen çalışma hayatı oldukça yoğun olan Hoca Efendi, ilim yolunda bir ömür geçirmekten oldukça mes'ud olduğunu ifade etmektedir.

Şeyhü'l Kurrâ Hafız Ramazan Pakdil Hoca yoğun bir ilim tahsilinin ardından yoğun bir öğretim ile günümüz Pandemi döneminde de çalışmasına devam etmektedir. Güncel olarak çalışma planı kendi ifadesi ile şu şekildedir:

*"Pandemi dolayısıyla yüz yüze dersler kalkmıştır. Bazı talim derslerini online sürdürmeye devam ediyorum. Eğitim verdiğim Haseki Eğitim Araştırma uzak olduğu için ve umumi vesaitlere binemediğim için oradaki görevime devam etmiyorum. Ayrıca Pendik Haseki Eğitim Merkezi bir süreliğine online eğitim kabul etti. Ancak orada haftada bir gün yüz yüze eğitim devam ediyor. Sancaktepe Kur'an Kursunda bir gün yüz yüze kırâat dersi veriyorum. Bunun yanı sıra iki günde bir bayan ve erkeklere olmak üzere online nazariyat eğitimim devam etmektedir. Salı günleri öğlene kadar Haseki'de eğitim verirken öğleden sonra da Sancaktepe Kur'an Kursunda bulunmaktayım. Çarşamba günü bir eğitim programım yoktur. Perşembe günü bayanlara yönelik Talim-Tashih-i Huruf dersim vardır. Cuma günü ise online olarak baylara Talim-Tashih-i Huruf dersim bulunmaktadır. Çalışma programımda cumartesi günü de öğleden önce baylara tashih eğitimi verirken öğleden sonra da bayanların Nazariyat-Kırâat dersini yapıyorum. Haftanın iki günü şu anlık boş bulunmaktadır. Salgın dönemi bittikten sonra Beyazıt Daru'l Kurrâsının açılması ile de o iki gün orada derslerim tekrar başlayacaktır."*²²

2. ŞEYHU'L KURRÂ RAMAZAN PAKDİL'İN KIRÂAT İLMİNDEKİ YERİ VE KATKILARI

Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması, korunması, öğrenilmesi için ilk andan itibaren hak yolda binlerce alim yetişmiştir. Bu başlık altında çalışmamda yer vermiş olduğum Şeyhü'l Kurrâ Ramazan Pakdil Hoca Efendinin Kur'an eğitimi ile ilgili düşünce ve metotlarına yer vereceğiz.

2.1. KUR'AN-I KERİM EĞİTİMİ VE TECVİD İLMİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim indirildiği günden itibaren akıllarda ve sadırlarda muhafaza edilmeye başlamıştır. Kur'an Allah tarafından, Cebrail vasıtasıyla Peygamber Efendimiz (sav)'e 23 sene içerisinde parça parça indirilen, bizlere tevatür yolu ile ulaşan, insanların benzerini yazmaktan aciz kaldığı, tilaveti ile ibadet edilen, mushaflarda yazılan olan mucize kelimedir. Kur'an en son ve mükemmel din olan İslâm'ın ana kaynağıdır. Bir Müslümanın mutlaka bilmesi, hazmetmesi, özümsemesi, amel ve hayata geçirmesi elzem olan bir kitaptır. Şunu kesin bir şekilde söylemek mümkündür ki, Müslüman Kur'an 'sız düşünülemez.

Bu maksatla yapılan çalışmaların bidâyeti asr-ı saadete kadar dayanmaktadır. Bu asırda, henüz lahn ve ucm denilen hatanın fazla yaygınlık kazanmadığı, hiçbir şekilde hata ve tahrifatın bulaşmadığı sahil ve fasih olan Arapça şifahî hatta kitabî kayıt olarak ellerinin altında mevcut idi. Dolayısıyla dilliler bu saf ve arı (fushâ) birikiminden çokça istifade ettiler.²³

Kur'ân-ı Kerîm'in öğrenim ve öğretilmesiyle bu derece meşgul olmalarının iki temel saiki, kırâat vücûhatı dahil olmak üzere ilahî emaneti bütün benliğiyle muhafaza etmek ve onu tağyir ve tahriften korumak olmuştur. Gerek cem-i Kur'ân işleminde, gerek istinsâh-ı Kur'ân işleminde ve gerekse i'câm-ı Kur'ân işleminde olsun bidayette ortaya konulan çekingelerin temelinde de söz konusu kırâat birikimi gibi bir kısım muhtevaların zayi 'olabileceği veya çerçevesinin daralabileceği endişe ve hassasiyeti yer aldığı kanaatindeyiz.²⁴

²² Pakdil. Kişisel Görüşme, 15 Mart 2021.

²³ Detaylı bilgi için bkz. Kudat, Aydın. *Kıraatları Hücctlendirmede Dilbilim Olgusu*, Ankara, 2020, 127.

²⁴ Detaylı bilgi için bkz. Kudat, Aydın. *Kıraatları Hücctlendirmede Dilbilim Olgusu*, Ankara, 2020, 124

Kur'ân-ı Kerîm, nâzil olduğu günden bugüne insanların dikkatini çekmiş ve inanan, inanmayan pek çok kişi onunla meşgul olmuştur. Gerek Kur'ân-ın kendisi gerekse Hz. Peygamber, inananları Kur'ân-ı okuma ve dinleme noktasında teşvik etmiştir.²⁵ Peygamber Efendimiz (sav)'in "Size iki emanet bırakıyorum. Bunlara sımsıkı yapıştığınız takdirde yolunuzu şaşırırmazsınız. Bunlar Kur'an ve sünnettir."²⁶ hadisi şerifi bu hususta bir örnektir.

Zikretmiş olduğumuz hadisi şerif ile anlatılmak istenen Kur'an'a yapışmak sözünü kıymetli üstat şu cümleleri ile açıklamaktadır:

"Kur'an'a yapışmak eline Mushaf'ı sık sık alıp bırakmamak veya güzel bohçalar içerisinde evlerde muhafaza etmek değildir. Kur'an'a yapışmak öncelikle Kur'an'ın elfazını okunmuş kurallarına, tecvid kurallarına göre okumayı bilmektir. Kur'an, tilavetiyle ibadet olunan ilahi bir kitaptır. Bu ibadetin sahîh olabilmesi için de onun okunuşunun düzgün ve kurallarına uygun olması gerekir. Ancak Kur'an yalnız okunup ibadet edilsin için gönderilmemiştir. Kur'an'ın bir manası ve muhteviyatı vardır. Herkes müfessir olamayabilir ama alâ kader-il imkân Kur'an'ın manası ile hemhal olunmalıdır. Cenâb-ı Hak bizden ne istemektedir, murâd-ı ilahi nedir diye düzenli olarak meal ve tefsir karıştırılmalıdır. Anlamak da kâfi değildir; hayata yansıtmaya çalışmak, amel safhasına dökmeye çalışmak lâzımdır. Bunlardan başka elfazın ezberlenmesi de daha iyi bir sarılmadır. Okuyorsunuz, ilgileniyorsunuz ama elfazı aklınızda tutmak için bir çaba göstermiyorsunuz. Bu da bir sarılmadır ama bizim nazarımızda tam değildir. Bir teşbihte bulunayım. Bir şair vardır; şiirini okur geçersiniz. Bir şair de vardır; şiirini ezberlersiniz, özümser, şiirin duygusunun içine girersiniz, okuduğunuzda da irticalen okursunuz. Hangisi daha etkilidir? Tabii ki ikinci daha etkilidir. Kaldı ki Kur'an Allah kelâmıdır. Kul kelâmına ve şiire teşbihi ve kıyası kabil değildir. Ezberlenmesi ve özümlenmesi daha elzemdir. Bu yüzden Kur'an'ın elfazını okuduğumuz gibi ezberlememiz, mümkünse hafız olmamız gerekmektedir."²⁷

Kur'an-ı Kerim Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in en büyük mucizesidir. Ona iman etmek İslamiyet'in şartı iken onu okumak ve anlamaya çalışmak ise mümin kullar için çok önemli bir ibadettir. İnsanlığa rahmet olarak inen Kur'an-ı Kerim, manevi olarak ruhun şifası, gönüllerin sürurudur. Yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'i okumanın insan üzerindeki etkileri üzerine Ramazan Pakdil Hoca Efendi kıymetli görüşlerine yer vereceğiz:

"Kur'an-ı Kerim her bir yönü ile değil her yönüyle mucize bir kelimedir. Dolayısıyla usulüne uygun, anlayarak tertil ile okunursa okuyanı da dinleyeni de etkiler. Gözlerini yaşartır, hatta ağlatır. Peygamberimiz (s.a.v): 'Kur'an hüznle nazil oldu. Onu hüznle okuyun. Onu okurken ağlayın, ağlayamazsanız ağlar gibi okuyun.'²⁸ Buyurdular. Kendileri Kur'an okurken de zaman zaman gözyaşlarını tutamaz ağlardı. Sahabeler de öyleydi. Bir gün Abdullah b. Mes'ud Hazretlerine Efendimiz (s.a.v): "Ya Abdullah bana biraz Kur'an oku!" buyurdular. İbn Mes'ud Hazretleri: "Ya Resûlallah, Kur'an sana nazil olmuşken sana nasıl Kur'an okurum" dedi. Bunun üzerine de Resûlullah (s.a.v) Efendimiz: "Ben onu başkasından dinlemeyi de severim" buyurdular. İbn Mes'ud Hazretleri Nisa Suresinin başından itibaren birkaç sayfa okudu. "Fe keyfe izâ cî'na..." ayetine gelince baktılar ki Efendimiz hüngür hüngür ağlıyorlar. Efendimiz (s.a.v): "Yeter kâfi ya İbn Mes'ud" buyurdular.²⁹ Zaman zaman meslek hayatımızda bizde aynı şeyleri yaşadığımız oldu. Kur'an'ı aşkla şevkle anlayarak okuduğunuz zaman Kur'an sizi etkiliyor, duygulandırıyor. Dinleyen cemaati de

²⁵ Tâhâ 20/2.; "خيركم من تعلم القرآن و علمه/Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğrendir." Ebû Abdillâh Muhammed b.

İsmail el-Buhârî, el-Câmiu's-sahîh, thk. Muhammed Zühêyr b. Nasr (b.y.: Dâru Tavki'n-necât,1422/2001), Fedâilü'l-Kur'ân, 21.

²⁶ Muvatta, Kader 3.

²⁷ Pakdil, Ramazan. "Hafızlığa Darbe Vuruldu", Altınoluk Dergisi 140, (Ekim 1997), 6.

²⁸ İbn Mâce. İkâmetu's-Salah, 176

²⁹ Buhârî. Tefsiru sûre (4), 9, Fezâilü'l- Kur'ân 33, 34; Müslim, Müsâfirîn 247.

duygulandırıyor. Manasını bilsin bilmesin onlardan da ağlayanlar, cezbeyle gelenler oluyor. İşte bu Kur'an'ın lafzının mucizesidir.”³⁰

Diğer taraftan Kur'an-ı Kerim'in harflerinin ve kelimelerinin seslendirilişi tecvid ilminin konusunu oluşturur. Kırâat ilminin bir parçası olan tecvid ilminin gayesi ise, Kur'an'ı okurken dilin hatadan korunması, okuyanın da sorumluluktan kurtarılmasıdır.³¹ Tecvid konusunda ilk müstakil eserler Hicri 2. Asrın sonlarına doğru telif edilmeye başlanmış, günümüze kadar gelişerek ve çoğalarak gelmiştir. Şeyhül Kurrâ Ramazan Pakdil de gerek yazmış olduğu eserinde gerek ise vermiş olduğu eğitimlerde tecvid ilminin önemini çok defa vurgulamıştır. Bu ilmin önemine hakkında kendisini kıymetli görüşleri şu şekildedir:

“Tecvid, Kur'an'ın nazil olduğu gibi orijinal okuma kurallarının toplamıdır ve çok önemlidir. Hükmü; farz-ı kifayedir. Hatta kısmen farz-ı ayn'dır. Terki hata (lahn)dır. Hükmü mekruh veya tahrimen mekruhtur. Sonucu; Kur'an-ı lafzen tahriftir. Orijinal okunuşunu bozmadır. Ve sahibini günahkâr yapar. İmam Cezeri'nin ifadesiyle; ‘men lem yücevidi’l-Kurâne âsımın – Kur'an-ı Kerim'in tecvidine riayet etmeyen kimse günahkâr olur.’ Önemine ait bu söz yeterlidir.”³²

2.2. KIRÂAT İLMİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ VE KIRÂAT İLMİNE KATKILARI

Kırâat lügat olarak ‘okumak’ demektir. Terim olarak; kırâat imamlarından birinin rivayet ve tariklerinin ittifakıyla, diğer imamlardan farklı okunuşuna denilmektedir. Kârî kelimesi lügatta ‘okuyan, okuyucu’ anlamına gelirken, sıkça duymuş olduğumuz ‘kurrâ’ kelimesi ise kari kelimesinin çoğuludur.

Kırâat ve tecvid ilimlerinde kurrâ kavramı, hafızlığı bitiren kişilerin daha sonra kırâat ilmi alanında eğitimi okuyup tamamlamaları için kullanılmaktadır. Diğer bir ifade ile kurrâ kavramı; Kur'an'ı tam olarak ezberleyip hafız olan kimselerin, tecvid ve tashih-i huruf'a göre Kur'an'ı hatim ettikten sonra icazet sahibi bir hoca karşısında kırâat ilmini esaslarına uygun şekilde almasıdır.³³

Kırâat ilminin en temel hedefi, teknik tarifi ile, harflerin mahreçlerine riayet edilerek Kur'an'ın en güzel şekilde okunmasını sağlamaktır. Bütün ilimlerde öğrenip öğreten ilim adamları olduğu gibi kırâat ilmi ile de aynı şekilde uğraşan ilim adamları her asırda olmuştur. Bu sayede, Kur'an-ı Kerim, Cebraîl (as)'dan Hz. Peygamber (s.a.v)'e indiği ilk hali ile tevatüren günümüze kadar ulaşmıştır.

Her ilimin kendisine has bir öğrenme metodu bulunmaktadır. Bu kişiden kişiye değişiklik gösterse de yıllar içerisinde en doğru ve disiplinli sistem çoğunluk tarafından uygulanmaktadır. Bazı ilimler, alana ait eserlerin bireysel olarak okunması neticesinde hocasız da olsa öğrenimi sağlanabilir. Ancak kırâat ilmi ve onun bir parçası olan tecvid ilmi için durum böyle değildir. İlimle ilgilenen kişi birçok kitaptan okuyup, ibare ve tanımları anlayacak dahi olsa, bir hocadan (fem-i muhsin) bizzat duyup öğrenmeden bu ilimleri hakkıyla öğrenmiş sayılmazlar.

Kırâat ilminin iki sac ayağı vardır. Bunlar kavramlar ve kaidelerdir. Kavramlar başlığı altında kırâat ilminin teorik boyutları ele alınırken, kaideler başlığında pratik boyuttan bahsedilmektedir. Pratik, teori üzerine olur. Teori bilmeden yol almak mümkün değildir. İlimin teorik bilgileri elde edildikten sonra ise tıpkı tecvid ilmindeki gibi bir hocadan eğitim almak gerekir. Bu da ilmin pratik boyutudur ki, eksiliğinde ilim tamamlanmış olmamaktadır.

Verilen bu bilgiler doğrultusunda çok sayıda kurrâ yetişmiş ve kırâat ilmi alanında çok sayıda eserler te'lif edilmiştir. Günümüz kurrâlarından Ramazan Pakdil Hoca Efendi'nin, yazmış olduğu

³⁰ Pakdil. Kişisel Görüşme, 15 Mart 2021.

³¹ Pakdil. Ta'lim Tecvid ve Kiraat, 450.

³² Pakdil. Kişisel Görüşme, 15 Mart 2021.

³³ Dinç, Mehmet. Cumhuriyet Döneminde Reisül Kurrâlık Gönenli Mehmet Efendi'nin Kırâat İlimine Katkıları, (YL Tez) İstanbul 2018, s. 80.

eseri, tecvid ve kırâat ilimleri alanında büyük önem arz etmektedir. Kur'an eğitimi ve tecvid ilmi alanlarında vermiş olduğu kıymetli bilgilere istinaden kırâat eğitiminin metodu hakkında da kendisinden istifade etmek niyeti ile, Şeyhu'l Kurrâ Ramazan Pakdil Hoca Efendi'nin bu hususta sözlerini nakledeceğiz:

“Manasını ister bil ister bilme hafızlıkta hedef Kur'an'ın lafzını ezberlemektir. Kırâat eğitiminde ise böyle değildir. Yine zaman zaman ezbere dayanırsa da yalnızca ezber değildir. Kırâat bilgisi + ezberdir. Kurrâ olacak kimsenin kırâat ilmini okumaya elverişli alt yapısının olması lazımdır. Bu alt yapıda şu özelliklerin olması lazımdır:

1. Kurrâ adayının hafız olması lazımdır. Çünkü bu ilim hafızlık üzerine bina edilir. Hem de çürük hâfız olmamalı, vasat, iyi veya pekiyi seviyesinde hafız olmalıdır.
2. Kurrâ adayının tecvid nazariyatını ve uygulamasını bilmesi lazımdır.
3. Kurrâ adayının ağız asgari vasat seviyede düzgün olması lazımdır. Yani en azından bir miktar talim okumuş olmalı, ağız düzgün olmalıdır.
4. Kırâat kaynakları Arapça olduğu için o kaynakları anlayacak seviyede Arapça bilgisi olması lazımdır.
5. Yaşının da ileri seviyelerde olmaması lazımdır. Mesela; 40 yaşının üstünde olmamalıdır. İleri yaşlarda bu ilmi kavramak ve sürdürmek zordur.

Yukarıdaki şartları haiz olan adaylar tespit edilir. Kırâat kaynakları tanıtılır. Kitap, defter aldırılır. Kırâat imamları yazdırılır, kitaplardaki onların isimlerinin yerine kullanılan remizleri yazdırılır ve ezberletilir.

Kırâat kitaplarından kırâat vücuhâtının nasıl çıkarıldığı âyeti yazarak, bu vücuhâtın âyette nasıl gösterildiği bir şema şeklinde çizgiler halinde nasıl gösterildiği, nasıl yazılacağı anlatılır. Kırâat imamlarının kırâat özellikleri, umûmî kavâid anlatılır, kitaptan okunur. Evvela 'İnfirâd Tarîki' üzere bir imâm, İbn Kesîr iki râvisi ile birlikte kitaptan vücuhâtı okunarak beş sahife okunur. Çünkü H.5. Asra kadar böyle infirâd okunmuştur. Teberrüken o usul gösterilmiş, okutulmuş olur. Sonra yine başa Fâtiha'ya dönülür. Bu sefer 7 imâm ve ikişer râvisi nazar-ı itibara alınarak vücuhâtı kitaptan çıkarılarak, âyet yazılıp şemalarla gösterilerek yazılır, çizilir, okunur. Buna 'Kırâat-ı Seb'a (yedi kırâat)' denir. On sayfa da bu usülle yazdırılır ve okutulur. Sonra geri dönülmeden 10. sayfadan itibaren 10 imam ve ikişer râvisinin kırâat farklılıkları kitaplardan çıkarılır. Âyet yazılarak, âyetin altında çizgiler halinde o vücuhât gösterilerek şema şeklinde yazılır ve okunur. Buna ayetin kırâat sureti denir. Bu usulle Kur'an'ın sonuna kadar ayetler yazılır, çizilir, okunur. Bitince buna 'Aşere hatmi' denir. Sonra tekrar başa Fatiha'ya dönülür. Bu on imam ikişer râvisi ve râvilerin de râvileri-onlara 'tarik' denir- de nazar-ı itibara alınarak bir de bu usulle ayetler yazılır, çizilir, okunur. Buna da 'Takrîb ilmi' denir. Bu usülle de Kur'an'ın başından sonuna yazılıp, okunup bitirilince buna 'Takrîb hatmi' denir. Bu böylece bitirilince Selâtin Camilerden birinde cemaat huzurunda kurrâ hafız tarafından Kur'an'ın son üç suresi, Fatiha ve Bakara suresinin ilk beş ayeti takrîb vücuhâtına göre okunur. Okutan hoca icazetini cemaate okur ve kendisine takdim eder. Hatim duası yapılır. Böylece o kimse icazetli kurrâ hâfız olur.”³⁴

Şeyhü'l Kurrâ Ramazan Pakdil, zikretmiş olduğumuz gibi kırâat alanında birçok yerde vermiş olduğu eğitimler ile bu kutlu ilmin korunmasında ve sahih bir şekilde gelecek nesillere aktarılmasında büyük rolü olan bir alimdir. Kur'an aşığı bir insan olduğundan, Kur'an kırâat ve tilavetine her manada önem vermiştir. Bu husustaki özveri ve disiplini ile aynı doğrultuda olacak şekilde talebelerini de özenle yetiştirmiştir. Yetiştirmiş olduğu öğrencilerine icazetnamelerini verdikten sonra, bu öğrencilerden başka şehirlere giderek ilm-i kırâat konusunda eğitim verenler

³⁴ Pakdil. Kişisel Görüşme, 15 Mart 2021.

olmuştur. Ülkemizin önde gelen kurrâlarından olan Hoca Efendi'nin, öğretim hayatının yoğunluğuna rağmen öğrencilerinin ısrarı üzerine çok kıymetli bir eseri de bulunmaktadır.

“Bimennihî Teâlâ, Rabbimizin lütuf ve ihsanıyla 1980 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Haseki Eğitim Merkezi'nde kırâat hocalığından itibaren gerek Haseki'de gerekse İstanbul'daki başka kurslarda ve mahfellerde ta'lim ve tecvid okuttum. Tecvidi okuturken bir kitap takip etmezdim. Eski ve yeni kaynakları okur, onların özetini talebeye sunardım. Ta'lim ve tecvid okuttuğum mahfellerin birisinde hoca talebelerimden Müslim Kaban ve Ali Güven hocalar da bana derslerde yardımcı olmak üzere bulundular. Tecvid dersini ilgi ile dinlediler, not aldılar. Daha sonra bana: “Hocam, siz bu bilgi ve birikiminizi bir kitaba dökseniz, bir tecvid kitabı yazsanız...” diye müracaatta bulundular. Ben de eslâfın her şeyi yazdığını, benim yazacak bir şeyim olmadığını, hocamın da bir tecvid yazmadığını, yazılan eserlerle iktifa ettiğini, benim de öyle yapmak istediğimi ifade ettimse de arkadaşlarım: “Hocam herkes bu eserlere ulaşamaz, ulaşsa bile sizin gibi okuyup, anlayıp özetleyemez. Meselâ biz, sizin anlattığınız tecvid notlarından yararlanıyoruz, talebelerimize okutuyoruz. Şayet siz bir kitap yazmayacaksanız biz o notlarımızı kitaplaştırsak, siz de bir tashih etseniz, biraz daha derli toplu olsa, talebelere de dağıtsak...” gibi bir teklif sundular. Ben de makul buldum, kabul ettim. Kendi gayretleri, bazı hoca arkadaşlarımın ve seçkin becerikli talebelerinin yardımı, Kadıköy İmam Hatip Lisesi okul idaresinin, okul aile birliğinin ve bazı hayırsever velilerin desteği ile bizim tecvid anlatımlarımız “Tecvid Notları” adı altında Kadıköy Anadolu İmam Hatip Lisesi'nin bir kültür hizmeti olarak kitaplaştırıldı. Ben de tashihini yaptım, sonunda gerekli gördüğüm bir iki konuyu ilâve ettim. Birinci baskısı Ocak 2001'de, ikinci baskısı Şubat 2005'te yapıldı. İlk iki baskı bu hâliyle basıldı, dağıtıldı ve bitti.”³⁵

Ta'lim, tecvid ve kırâat alanında yazmış olduğu kıymetli eseri 2020 yılında 17. Baskısı ile son halini almıştır. Toplamda 502 sayfa olan eser on bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler: Tecvid, harfler, harf ve dudak talimi, medler, tenvin ve sakin nun, idğam ve elif lam takısının okunuşu, tecvid ile ilgili müteferrik konular, Kur'an-ı Kerim'de vakıf, ibtidâ ve vasıl, İstiaze ve besmele, kırâatler başlıklarıdır. Her bir başlık altında detaylı bilgilendirme ve kişisel görüşleri ile konu izah edilmiş olup, örnekler ile zenginleştirilmiş detaylı bir eserdir. Yazmış olduğu eseri ile öğrencilerine ve gelecek nesillere tecvid ve kırâat alanında güzel bir kaynak bırakmıştır. Bu kıymetli eseri yazarken ulaşmak istediği gayeyi şu şekilde izah etmiştir:

“İnsan senelerce ta'lim, tecvid ve kırâat okutunca bir bilgi birikimi oluşuyor. Bir de doğru yapıldığı zannedilen yanlışlara veya yanlışlıklara şahit oluyorsunuz. “Her şeyin bir zekâtı vardır.”³⁶ Hadisi mucibince hem ta'lim, tecvid ve kırâat ilmi bilgi ve birikimimizin zekâtını vermek, hem de bazı yanlışlıkları ilmi ve kitabî olarak tashih etmek, hem de “amel defteri kapanmayacak olan bir grubun da kendisinden faydalanılan bir ilim bırakmalı”³⁷ hadis-i şerifine istinaden, bildiklerimizin bir kısmını kitaba döküp milletimizin ve gelecek nesillerin istifadesine sunup onların duasını almak istedik. İnşallah kitap o hedef ve gayeye ulaşmıştır veya ulaşma yolundadır.”³⁸

Ramazan Pakdil'in yapmış olduğu hizmetler ve vermiş olduğu eğitimler ile birlikte özellikle kırâat ilmi alanında eğitimi ülke çapında yayılmıştır. Bunun yanı sıra vermiş olduğu eğitimler dolaylı yoldan başkalarına da ulaşmıştır. Yetiştirmiş olduğu talebelerinden birçoğu şu anda kendisi gibi eğitim vererek kutlu kırâat ilminin devamını sağlayan zincir halkasına dahil olmuşlardır.

³⁵ Pakdil. Kişisel Görüşme, 15 Mart 2021.

³⁶ İbn Mâce. Sıyat, 44. “Her şeyin bir zekâtı vardır. Bedenin zekâtı da oruçtur.”

³⁷ Müslim. Vasiyyet, 14. Ayrıca bkz., Ebû Dâvûd, Vasâyâ, 14; Tirmizî, Ahkâm, 36; Nesâî, Vasâyâ, 8

³⁸ Pakdil. Kişisel Görüşme, 15 Mart 2021.

SONUÇ

İslamiyet'in doğuşu ile birlikte nazil olan Kur'an-ı Kerim o günden bugüne kadar Müslümanların meşgul oldukları bir alandır. İlahiyat alanı başta olmak üzere birçok farklı alanda Kur'an-ın nurlu yolundan faydalanmaktadır. Eşrefu'l ulûm olan kıraat ilmindeki farklı vecihler diğer bütün ilimlere yeni bir kapı aralamıştır.

Kur'an ilmini (Ulumu'l Kur'an) diğer ilimlerden ayıran en büyük fark kitâbiyatın yanında şifahi bir metot ile en doğru şekilde öğrenilecek olmasıdır. Zira Arapça olarak indirilen Kur'an-ı Kerim'in lafızlarını oluşturan her bir harfin kendine mahsus mahreci (çıkış yeri) ve buna ek olarak sıfatları bulunmaktadır. Kur'an okurken bu hususlara dikkat etmek lazım gelmektedir.

Kur'an ile iç içe olan kırâat ilmi ancak ve ancak ehil bir Kur'an ve kırâat üstadından öğrenilebilmektedir. Kitâbî ve şifâhî olarak bir bütün olan bu kutlu ilimde şifahi eğitim anında bu kimseler teselsülen fem-i muhsin üstatlardan almış olduğu okuyuş inceliklerini aynı hassasiyet ile kendilerine gelen ilim talebelerine öğretmişlerdir. Ülkemizde bu önemli rolü üstlenerek öncülük eden üstatlardan birisinin Abdurrahman Gürses (ö. 1909/1999) olduğu malumdur.

Abdurrahman Gürses'in yakın dönemde yetiştirdiği talebelerinden olan Ramazan Pakdil, Osmanlı Dönemi ile Cumhuriyet Dönemi arasında köprü görevi yaparak ilmin muhafazasında günümüz döneminde önder olan büyük şahsiyetlerden biridir. Kıraat eğitiminde fem-i muhsin eğitimin yanı sıra bırakmış olduğu kıymetli eser ile Kur'an ilmi öğrenmek isteyen ve bu ilimde ilerlemek isteyen her kesime hitap etmiş büyük bir değerdir. Ömrünü Kur'an yolunda geçiren ve kendisini bu ilme adayan Ramazan Pakdil, vazife aldığı kurumlarda kıraat alanında birçok talebe yetiştirmiş ve yaptığı çalışmalarla kıraat ilmine büyük katkılar sağlamıştır. Böyle bir şahsiyeti incelemek Kur'an ve Kıraat ilminin sürekliliğini görmek ve yaşadığımız dönemi tahlil etmek açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Birişik, Abdulhamit, Kiraat Tarihi, İSAM, 2010.
- Çetin Abdurrahman, *Kur'an'ın İndirildiği Yedi Harf*, İslami Araştırmalar, Sayı:3, Ocak-1987 s. 73.
- Dimyâtî, Ahmed b. Muhammed, *İthâfu Fudalâi'l-Beşer fi'l-Kırâati'l-Arbe'ate Aşere*, (tahk. Şaban Muhammed İsmail), Mektebu'l- Külliyyâtî'l-Ezheriyye, Beyrut, 1987/1407, (I-II).
- Dinç Mehmet. *Cumhuriyet Döneminde Reisül Kurrâlık: Gönenli Mehmet Efendi'nin Kırâat İlmine Katkıları*, Eskişehir-2018.
- Er-Rağîb, Hüseyin b. Muhammed el-İsfehânî, *el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'ân*, Şeriketu Mektebetu ve Matbaatu Mustafael-Bâbî el-Halebî, Mısır,1961/1381.
- Ez-Zürkânî, Muhammed Abdi'l-Azîm, *Menâhilu'l-İrfân fi Ulûmi'l-Kur'ân*, Daru'l-Kitâbu'l-Arabî, Beyrut, 1995/1415.
- Feyizli, Tahsin Hasan. *Kırâat-i Aşere*, DİB Yayınları, Ankara-2016.
- Itr, Hüseyin Ziyauddîn, *el-Ahrufu's-Seb'a ve Menziletu'l-Kırâati minhâ*, Dâru'l-Beşâiru'l-İslâmiyye, 1988/1409, s.117.
- İbnu'l-Cezerî, Muhammed b. Muhammed, *Müncidü'l-Mukri'în ve Mürşidü't-Tâlibîn*, tah. Abdulhayy Feremâvî, Mektebetü Cumhuriyeti Mısır, Kahire, 1398/1977.
- İbn Manzur, Muhammed b. Mukrem, *Lisânu'l-Arab*, Dâru's-Sadr, Lübnan, ts.
- Karaçam, İsmail. *Kırâat İlminin Kur'an Tefsirindeki Yeri ve Mütevatir Kırâatların Yorum Farklılıklarına Etkisi*, İFAV Yayınları, İstanbul-2018.
- Karaçam, İsmail, *Kırâat İlminin Kur'ân Tefsirindeki Yeri ve Mütevatir Kırâatların Yorum Farklılıklarına Etkisi*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.
- Karaçam, İsmail, *Kur'ân-ı Kerim'in Nüzûlü ve Kırâatı*, Nedve Yayınları, Konya, 1981, s.73.
- Kudat, Aydın. *Kırâat İlminde Vücuhat Ders Notları*, Ankara-2021.
- Muhaysin, Muhammed Salim, *Fî Rihâbi'l-Kur'ân*, Kahire,1980/1400, I.208.
- Pakdil, Ramazan. *Ta'lim Tecvid ve Kırâat*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 10. Baskı, 2020.
- Pakdil, Ramazan. *Kişisel Görüşme*, 15 Mart 2021.
- Sarı, Hatice Nur. *Şeyhu'l Kurrâ Hafız Ramazan Pakdil ve İlmi Şahsiyeti*, Çanakkale-2017.
- Şahin, Abdusabur, *el-Ahrufu's-Seb'a*, (çev. Tayyar Altıkulaç) Diyanet Dergisi, Cilt, XII. Sayı: 1-2-3 1973 s.11 vd./ 67 vd./131.
- Ünal, Mehmet. *Kur'an'ın Anlaşılmasında Kırâat Farklılıklarının Rolü*, Çelik Yayınevi, İstanbul-2019.
- Yüksel, Ali Osman, *İbnu'l-Cezerî ve Tayyibetu'n-Neşr*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1996.